

The problem, and a first approach

- Read sources 1 and 2. Is Rabbi Yehoshua ben Levi talking about Shabbat candles, or Chanukah candles?
- Then read source 3.

1. Talmud, Shabbat 21a-b

אמר רב הונא: פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן בחנוכה, בין בשבת בין בחול...
ורב חסדא אמר: מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת...

אמר רבי זירא אמר רב מתנה ואמרי לה אמר רבי זירא אמר רב: פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת... כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דרבי יוחנן וקיבלה.

Rav Huna said: The wicks and oils which the Sages said one may not use on Shabbat, one may not use on Chanukah – whether Shabbat or weekday...

Rav Chisda said: One may use them for a weekday, but not for Shabbat...

Rabbi Zeira cited Rav Matna, or some said Rabbi Zeira cited Rav: The wicks and oils which the Sages said one may not use on Shabbat, one may use on Chanukah – whether Shabbat or weekday... When Ravin came [from Israel], the Sages said it before Abbaye in the name of Rabbi Yochanan and he did accept it.

2. Talmud, Shabbat 23a

אמר רבי יהושע בן לוי: כל השמנים כולן יפין לנר, ושמן זית מן המובחר. אמר אביי: מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי, אמר האי משך נהורי טפי. כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי, מהדר אמשחא דזיתא, אמר האי צליל נהוריה טפי.

Rabbi Yehoshua ben Levi said: All oils are good for the lamp, and olive oil is best. Abbaye said: At first the master [Rabbah] sought sesame oil, saying that this had a more enduring light. Once he heard Rabbi Yehoshua ben Levi's statement, he sought olive oil, saying that this had a more clear light.

3. Tosafot Shabbat 23a **מריש**

מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי - נראה דאנר חנוכה קאי, ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי. אבל לנר שבת פשיטא דשמן זית מצוה מן המובחר...

It appears that this is regarding Chanukah lights, for the reason with which he concludes, that it produced more light. But for Shabbat lights it is clear that olive oil is the most choice for the mitzvah.

4. Candles.org

Most early Western cultures relied primarily on candles rendered from animal fat (tallow). A major improvement came in the Middle Ages, when beeswax candles were introduced in Europe. Unlike animal-based tallow, beeswax burned pure and cleanly, without producing a smoky flame. It also emitted a pleasant sweet smell rather than the foul, acrid odor of tallow.

Approach 2: The Miracle was with olive oil

- Read sources 5 and 8. Does the Rama prefer wax candles or olive oil?

5. Shulchan Aruch Orach Chaim 673:1

כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה, ואף על פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באותם הפתילות.
הגה: ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר (מרדכי וכל בו ומהרי"ל), ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורן זך ונקי; ונוהגים במדינות אלו להדליק בנר של שעה, כי אורן צלול כמו שמן.

All of the wicks and oils are kosher for Chanukah lighting, even if the oil is not drawn after the wick and the flame does not link well to those wicks.

Rama: But olive oil is the most choice for the mitzvah. And if olive oil is not found, the mitzvah is with oil that provides pure and clean light. And in these lands, the practice is to use a wax candle, for its light is clear like that of oil.

6. Mordechai, Shabbat 268

ומהר"ם ז"ל היה רגיל [*בשבת] להדליק בשמן זית בשרגות קטנות של מתכת וטעמו היה דאם היה של חרס היה צריך בכל לילה חדשים כדתניא (בתוספתא דשבת) [במס' סופרים פ"כ הל"ג] אין מדליקין בנר ישן והיה מניח למעלה מג' טפחים ולמטה מי' טפחים...
The Maharam would light [*on Shabbat] with olive oil in small metal lamps, because if it were clay, he would need new ones each night as per Sofrim 20, "One may not light with an old lamp." And he would place it above 3 tefach and below 10 tefach...

7. Maharil, Chanukah 3

היה [מהרי"ל] תוחב השמש למעלה מכל הנרות, וסימן לשום שפלים למעלה (עי' איוב ה:יא). עוד סימן שרפים עומדים ממעל לו, ר"ל ל"ו נרות חנוכה מלבד השמשים שמדליקין בהן הם השרפים יעמדו ממעל ה"ו. הדליק על שמן זית.
[Maharil] would attach the *shamash* above all of the lights; the sign is "to place the lowly above." Another sign is "the Serafim stand above *lo*", meaning the 36 [ל"ו] Chanukah lights aside from the *shamashim*, from which we light. These are the Serafim which stand above *lo*. He lit with olive oil.

8. Kol Bo 44

המצוה המובחרת בשמן זית לפי שבו היה הנס

The most choice for the mitzvah is olive oil, because the miracle was with that.

9. Food and Drink in Medieval Poland <http://www.reenactor.ru/ARH/PDF/Dembinska.pdf>

In both Western Europe and Poland, pork lard was the primary cooking fat. Where the French may have used olive oil, Poles used hemp or poppy seed oils instead.

10. Regional Cuisines of Medieval Europe https://en.wikipedia.org/wiki/Regional_cuisines_of_medieval_Europe

Olive oil was among the ubiquitous ingredients around the Mediterranean, but remained an expensive import in the north where oil of poppy, walnut, hazel and filbert was the most affordable alternative...

11. Mishneh Berurah 673:4

שעוה - ומ"מ מצוה בשל שמן טפי מנרות של שעוה דע"י השמן נעשה הנס:

Wax – But the mitzvah is more to use oil than to use wax candles, for via oil the miracle occurred.

Approach 3: Ner vs. Avukah

- Read Source 12. What bothers Maharal about a wax candle? What kind of oil does he want?

12. Maharal, Ner Mitzvah pp. 24-25

ומפני כי ראיתי דברים שאגו נוהגים והם תמוהים אלי, יש לזכור אותם, והאיש החכם והנבון ומדקדק במצות יתבונן ויבחר את אשר נראה לו. האחד, מה שרוב עולם נוהגין לעשות נרות של שעוה להדליק בו, חוץ מן אותם המדקדקים להדליק בשמן זית מפני שהוא זכר לנס שנעשה בבית המקדש. כי לפי הנראה שהוא פסול לנר חנוכה לגמרי, דלא נקרא 'נר' כלל. רק זה נקרא 'נר', שנותנין השמן בכלי, ומניחים שם הפתילה, שזה נקרא 'נר', לא כאשר כורכין השעוה על הפתילה. וכן חלב שכורכין על הפתילה, לאו נר הוא, רק אבוקה...

And because I have seen popular practices which shock me, I should mention them, and the wise and understanding person who is careful with mitzvot will contemplate and choose that which appeals to him. First: Most people make wax candles to light, other than those who are careful to light olive oil because it memorializes the miracle which occurred in the Beit haMikdash. For it appears that [a wax candle] is entirely disqualified for Chanukah lights, for it is not called a *ner* at all. The only thing called a *ner* is when oil is placed in a vessel and a wick is inserted, for this is called *ner* – not when they wrap wax around a wick. The same is true when they wrap fat around a wick; this is not a *ner*, only an *avukah*...

Approach 4: The Mikdash

- Read sources 13-14. What do they present as the role of the chanukiah in celebrating Chanukah?
- Read source 15. What does Ramban say is the role of the chanukiah?

13. Talmud, Shabbat 21b

מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי חנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון, שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה.

What is Chanukah? Our sages taught: On the 25th of Kislev, there are eight days of Chanukah, when we neither eulogize nor fast. For when the Greeks entered the Sanctuary, they contaminated all of the oil in the Sanctuary, and when the monarchy of the house of the Chashmonaim mustered strength and defeated them, they searched and could find only one jug of oil marked with the seal of the kohen gadol. There was only enough to kindle for one day, but a miracle occurred and they kindled from it for eight days. The next year, they established them and made them Yamim Tovim, with Hallel and thanks.

14. Rambam, Mishneh Torah, Hilchot Megilah v'Chanukah 3:3

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

Because of this, the sages of that generation enacted that these eight days, from the night of the 25th of Kislev, should be days of joy and Hallel, and they light lamps in the evening at the entrances of houses on each night of the eight nights, to demonstrate and reveal the miracle. And these days are called "Chanukah", and one may neither eulogize nor fast on them, like the days of Purim. And lighting lamps on them is a rabbinic mitzvah, like reading the megilah.

15. Ramban, Commentary to Bamidbar 8:2

וראיתי עוד בילמדנו (תנחומא בהעלותך ה) וכן במדרש רבה (טו ו), "אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם." והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו...

I also saw in Midrash Tanchuma Behaalotcha 5 and Bamidbar Rabbah 15:5, "G-d told Moshe: Go tell Aharon, 'Do not fear; you are designated for greater than this. The korbanot will endure as long as the Beit haMikdash stands, but the lamps will always shine toward the face of the menorah, and the blessings I have given you for blessing My children will never cease.'" It is known that when there is no Beit haMikdash, and the korbanot cease due to its destruction, then the lamps also cease! However, they hinted here only to the lamps of the Chanukah of the Chashmonaim, which continue even after the destruction, in our exile...

16. Rambam, Sefer haMitzvot, Shoresh 1

השרש הראשון שאין ראוי למנות בכלל הזה המצות שהן מדרבנן. דע כי זה הענין לא היה ראוי לעורר עליו לבאורו, כי אחר שהיה לשון התלמוד "שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני" איך נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין? אבל העירונו עליו מפני שטעו בו רבים ומנו נר חנוכה ומקרא מגלה בכלל מצות עשה...

The first *shoresh*: One should not include in this count of mitzvot those which are rabbinic. Know that this should not be worth calling to your attention, as it is clear. Since the Talmud says, "613 mitzvot were stated to Moshe at Sinai," how could we say that a rabbinic enactment should be included in the count? But we have called it to your attention because many have erred with this, counting Chanukah lights and reading the megilah among the commandments...

17. Raavad, Comment to Rambam's Hilchot Berachot 11:15

ואם יאמר כל מצוה שהיא מדבריהם אומר "על" שהיא כעין רשות, קשיא לי נר חנוכה! ואולי מפני שאין לה קצבה, שמהדרין מוסיפין וכן המהדרין מן המהדרין יותר, א"נ מפני שזו הברכה הוקבעה על הנרות שבמקדש שהן של תורה לפיכך עשאוהו כשל תורה...

And if one will say that all rabbinic mitzvot have *a/*because they are comparatively optional, then what about the lights of Chanukah? Perhaps because there is no set amount to light... Or because this blessing was established for the lights in the Beit haMikdash, which are biblical, and so they made it like the blessings for biblical mitzvot...

The Challenge: What about Rabbi Yehoshua ben Levi?

- Read Source 18. According to Rabbi Feinstein, why doesn't Rabbi Yehoshua ben Levi care about authenticity?

- What other reconciliation of Rabbi Yehoshua ben Levi and *zecher l'mikdash* might we suggest, based on Sources 19-20?
- What other reconciliation of Rabbi Yehoshua ben Levi and *pirsumei nisa* might we suggest, based on Sources 21-22?

18. Rabbi Moshe Feinstein, Dibrot Moshe Shabbat I He'arah 23

ונראה שהטעם הוא משום דשמן זית שהוכשר למנורה שהוא כתיב כמעט שליכא עתה בזמנינו, שבני אדם אין משתמשים בזה, והיה זה עשיה מיוחדת למנורה, לכן אין לנו השמן זית שהוכשר למנורה. ולכן סובר רבה דאין בסתם שמן זית חשיבות ומעלה לנר הנוכה.

It appears that this is because the olive oil accepted for the menorah is pounded, which is almost entirely non-existent in our day, for people do not use it. This was specially produced for the menorah. Therefore, we lack the olive oil which is accepted for the menorah. This is why Rabbah thought there was no status or advantage in regular olive oil for Chanukah lighting.

19. Rashi to Menachot 66a **אמימר**

אמימר מני יומי ולא שבועי - אמר האי מניינא דהשתא לאו חובה הוא דהא ליכא עומר אלא זכר למקדש בעלמא הוא הלכך ביומי סגי. Ameimar counted days, but not weeks – He said: Today's count is not a requirement, for there is no *omer*, but it is only a memorial for the Mikdash. Therefore, counting days suffices.

20. Tosafot to Succah 29b **בעינן**

נראה דהיינו טעמא משום דיום ראשון דאורייתא בגבולין ושאר יומי דרבנן זכר למקדש, כדאיתא בריש לולב וערבה (לקמן דף מד.), הלכך בעיקר הלקיחה כגון ד' מינין, ולקיחה לכל אחד, תקון בשאר יומי כעין דאורייתא, וכן בהדר משום הדור מצוה, אבל בחסר ובשאל לא תקון.

It appears that the reason is because the first day is biblical outside the Beit haMikdash, and the other days are rabbinic, to remember the Beit haMikdash, as found in Succah 44a. Therefore, the essential 'taking', meaning having four species, and each person taking a set, was enacted for the other days to model it on the biblical mitzvah. The same is true for *hadar*, to beautify the mitzvah. But the [disqualification of] deficient or borrowed species was not enacted.

21. Rashi to Megilah 18a **ופרטומי**

אף על פי שאין יודעין מה ששומעין, שואלין את השומעין ואומרין מה היא הקרייה הזו, ואיך היה הנס, ומודיעין להן. Even if they don't understand what they are hearing, they ask those who are listening, "What is this reading, how did the miracle happen?" And those people inform them.

22. Rabbi Shimon Sofer, Hitorirut Teshuvah 1:153

והנה הדר בין גוים נראה לי מחויב להדליק על פתח ביתו מבחוץ או בחלון הסמוכה דיתפרסם הנס בין הגוים שישאלו מאי הוא ויודע להם עי"ז המעשה ועיקר הנס ומקרא מלא הוא והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וכמה מקראות דמורים על זה דהקב"ה מדקדק על חילול שמו בין הגוים ועל קידוש שמו ביניהם.

Apparently, one who lives among the nations must light outside the entrance to his home, or in a window close by, so that the miracle will be publicized among the nations, for they will ask what it is and so the story and the essential miracle will become known to them. This is a biblical text: "And I will be elevated and sanctified and known before the eyes of many nations." Many passages show that Gd cares about the desecration of His Name among the nations and the sanctification of His Name among them.

Preferred Oils?

23. <https://oukosher.org/halacha-yomis/halachically-all-oils-are-acceptable-for-CHANUKAH-candles-but-it-is-preferable-to-use-olive-oil-does-gelled-olive-oil-which-is-solid-until-lit-have-the-same-preferred-status-as-liquid-olive-oil/?category>

A. It is preferable to light the menorah with olive oil for three reasons: the light from olive oil is pure and clear, the oil is easily drawn into the wick, and finally (and perhaps most significantly), on Chanukah we commemorate the miracle of the Menorah in the *Bais Hamikdash* that burned for eight days, and that Menorah had to be lit with olive oil. Gelled olive oil would not have been acceptable for use in the *Bais Hamikdash* because as a solid, it does not constitute "olive oil", which is a Biblical requirement for the Menorah. As such, gelled oil should not be the preferred choice for lighting the Chanukah menorah as well. Nevertheless, Rav Shmuel Vosner (Shevet Haleivi 7:143) maintains that

gelled olive oil may be used *lichatchila* (without reservation) for Chanukah, since it melts and becomes oil almost as soon as the candle is lit. Though gelled oil would not be acceptable for use in the *Bais Hamikdash*, it is adequately similar to liquid olive oil, and may be used for Chanukah. Rav Nissan Karelitz disagrees on this last point and maintains that the preferred oil for Chanukah is limited to oil that was kosher for the Menorah in the *Bais Hamikdash*.

24. <https://oukosher.org/halacha-yomis/are-all-grades-of-olive-oil-equally-acceptable-for-the-chanukah-menorah/>

A. As is previously noted, olive oil is the preferred choice for the Chanukah menorah. A primary reason is because we are commemorating the miracle that occurred in the *Bais HaMikdash*, and only olive oil was acceptable for the Menorah used in the Temple. The Gemara (Menachos 86a) describes the process by which oil was produced for the Menorah in the *Bais HaMikdash*. It was cold-pressed, unrefined and uncooked. Since the miracle in the *Bais HaMikdash* occurred with unrefined, cold-pressed olive oil, it stands to reason that the oil used for the Chanukah candles should also be cold-pressed and unrefined. On a practical level, Rav Elyashiv noted, this means that the Chanukah lights should be lit with virgin or extra virgin olive oil exclusively, as other grades of olive oil, such as "pure", "light", and "pomace" are all refined with a heating process. By the same token, it is preferable to use edible olive oil for the Chanukah candles, as inedible olive oil could not be used in the *Bais HaMikdash* (Ashrei Halsh, Vol.3, Ch. 34:13: Peninei Chanuka, Ch.7, pp. 138-140).

If only cooked olive oil or inedible olive oil are available, Rav Elyashiv ruled that the cooked olive oil takes precedence over inedible oil. Cooked olive oil is olive oil, albeit it could not be used for the Menorah in the *Bais HaMikdash*. In contrast, olive oil which is not edible loses its identity and is not treated as olive oil (Peninei Chanukah ibid, notes 151-153).